

The Kaiser's Army, The German Army in World War One

David Stone

Conway, London/New York, 2015, 511 sayfa, ISBN: 978-1-8448-6235-

Cemal CANDAN¹

Birinci Dünya Savaşı'nda Türk-Alman askeri ilişkileri dendiğinde iki söylem ortaya çıkar: Birincisi, Almanların, bizi bir oldu-bitti ile savaşa soktuğu, diğeri ise, kendi çıkarları için yüzbinlerce vatan evladının şehit olmasına neden oldukları. Maalesef, aradan geçen koca bir yüz yıla rağmen de; Alman askeri arşivlerinin yanması, Türk Genelkurmayının da dönemin askeri arşiv belgelerini tasnif edip kullanıma sunmayı inatla ihmal etmesi nedeniyle, bu iki

¹ İstanbul Üniversitesi T.C. Tarihi Bölümü doktora öğrencisi, cemal.candan@hotmail.com

klasik söylemden daha öteye geçilmesi ve bu iki ordunun birlikte nasıl savaştıklarının detaylarına ulaşılması mümkün olmamaktadır. Bunun yanı sıra Birinci Dünya Savaşı'nda Alman-Osmanlı askeri ilişkilerinin incelemesini zorlaştıran tali etkenler ise; ülkemizdeki Almanca bilen tarihçi sayısının çok az olmasından dolayı Almanca ikincil kaynakların hakkıyla incelememesi ve asker kökenli tarihçelerimizin bir elin parmaklarından az olması nedeni ile harekâtın askeri açıdan tam anlamı ile değerlendirilememesidir.

Bunun sonucu olarak, dönemin stratejik seviye harp tarihi incelemeleri, siyasi tarih araştırmaları içerisinde erimekte, araştırmalar çoğunlukla Alman kaynaklardan yoksun olarak yapılmakta, Türk-Alman askeri ilişkilerinin bir ayağını oluşturan Alman Ordusu, kendine has kimliği ortaya konamadan, “Almanlar” tabirinin içinde geçirilmektedir. Hâlbuki Alman Ordusu’nu tanımadan, bu ordunun Osmanlı cephelerindeki etkisini gerçek anlamda ortaya koymak imkânsızdır. David Stone’un “Kaiser’s Army; German Army in World War One” adlı kitabı işte bu eksikliği giderme yönünde fırsat sunan bir eserdir.

David Stone, mesleki yaşamının büyük bir bölümünü Almanya’da Alman meslektaşları ile birlikte geçirmiş bir İngiliz piyade subayı ve aynı zamanda da emekliliğini müteakip kendini Alman Ordusu’nu araştırmaya adanmış bir askeri tarih araştırmacısıdır. Yazarın incelediğimiz eseri her ne kadar İngilizce ise de, daha önceki kitapları gibi büyük oranda Alman arşivlerine ve Almanca yazılmış yayınlara dayanmaktadır.

Kitap, bir önsöz ve giriş bölümünü müteakip dokuz bölüm ve iki ekten oluşmaktadır. Ayrıca kitabın ortasında, Alman üniformalarını gösterir renkli resimli bir ara bölümde bulunmaktadır.

“Barış Zamanında Kayzer Ordusu 1871-1914 (Sf. 21-50)”adlı ilk bölümde yazar, bağımsızlığını kazanmasından Birinci Dünya Savaşı’nın başlamasına kadar geçen süreçte, Alman Devleti’nin siyasi ve sosyo-ekonomik hayatındaki değişiklikleri ve bu değişikliklerin Alman Ordusu’nu nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır. Alman (Prusya) Ordusu artık bağımsızlığı değil, dünya süper gücü olmayı hedefleyen bir devletin ordusudur. Üstelik şimdi yanı başında bütçesine ortak olan bir de donanma vardır. Bu bölümde; Alman-Fransız Savaşı’nda kazanılan tecrübelerle göre ordunun nasıl yeniden teşkilatlandırıldığını, yeni harp silah araç ve gereçlerinin orduya nasıl adapte edildiğini, Alman subaylarının toplumdaki üstün yerlerini ve aristokrasininin orduyu kontrol etme çabalarını, İmparator II: Wilhelm ile Alman Genelkurmayı arasındaki etkileşimi, Schlieffen planının nasıl ortaya çıktığını, planda yapılan değişiklikleri ve planın hatalarını, bu süreçte Alman Harp Akademisi’nde geliştirilen

yeni harekât doktrinini ve “görev tipi emir” ile harbe hazırlık konseptini, Ekim’de tek er eğitimi ile başlayıp, Eylül’de ordu manevraları ile biten yıllık eğitim sistemini bulmak mümkündür.

Savaşta Kayzer’in Ordusu (sf. 53-134); adlı ikinci bölümde dört yıllık savaşın bir özeti sunulmaktadır. Bu bölümü okunmaya kılan özelliği, savaşın her döneminde, Alman genelkurmayının değişen savaş koşullarına adapte olarak ordunun savaşma gücünü artırmak için hangi taktik ve teknik değişiklikleri yaptığının ortaya konmasıdır. Bu kapsamda, “*Muharebe Devamlı Talimatının*” kullanılmaya başlaması, “*statik savaşta savunma/taarruz muharebelerinin komuta prensipleri*” konseptlerinin geliştirilmesi, dörtlü teşkilattan üçlü teşkilata geçiş, kimyasal gaz, tank ve tanksavar silahlarının gelişimi, siper yapım teknikleri ve hava kuvvetlerinin ayrı bir sınıf olarak teşkilatlanması, harp tarihinin gelişimine ışık tutması açısından ilgi çekici kısımlardır. Ayrıca zaman zaman cephedeki askerin günlük yaşamına ilişkin verilen kısa anekdotlar savaşı hissetmemizi sağlamaktadır. Bu bölüme ilişkin getirilebilecek tek eleştiri, yazarın adeta bir Alman gibi, Türk cepheleindeki bütün başarıları Alman komutanlara mal etmesi ve Goltz Paşa’ya ilişkin verilen bilgilerdeki hatalardır.

‘Silahlı Kuvvetlerin Yapısı’ başlıklı üçüncü bölümde (sf. 135-138); ülkenin hem askeri komuta yapısı hem de düzenli ve çeşitli türdeki yedek birliklerinin (Reserve, Landwehr, Ersatz, Landsturm and Ersatz) teşkilatları detaylı olarak anlatılmaktadır. Bu bölümde vurgulanan kayda değer ilk nokta, federal hükümet bünyesinde bir harbiye nezaretinin bulunmaması, buna karşılık dört federe devletin (Prusya, Bavyera, Saksonya ve Württemberg) kendi harbiye nezareti ve genelkurmay başkanlıklarının olması gerçeğidir. Yine, askeri kabine, İmparator, (Prusya) Harbiye Nazırlığı, (Prusya) Genelkurmay Başkanlığı’ndan oluşan askeri komuta sisteminde, aslında esas komuta yetkisinin genelkurmay başkanlığında olduğu, büyük genelkurmay ve genelkurmay yapıları ile kurmay subayların yetiştirilme süreçleri, ordu, kolordu, tümen yapıları ve savaş süresince geçirdiği değişimin anlatıldığı bölümlerin araştırmacılar için değerli bilgiler içerdiği değerlendirilmektedir.

Subaylar ve Askerler (sf. 159-198) başlıklı dördüncü bölüm; sıradan okuyucu için çok fazla detay, buna karşın Alman ordusunu inceleyen bir tarih araştırmacısı için de kolay kolay her kaynaktan bulunamayacak değerli bilgiler içermektedir. Bu kapsamda, subay eğitiminden tek er eğitimine kadar Alman askeri eğitim sistemi, asker alma sistemi, subaylar ve askerlere

ödenen aylıklar, disiplin sistemi, dinin ordu üzerindeki etkisi, askerlerin savaştaki günlük hayatı, askerlere sağlanan kolaylık tesisleri, izin sistemi ve kadınların savaşa birlikte toplum içerisindeki değişen sorumlulukları çok detaylı olarak anlatılmaktadır.

Alman Ordusu'nda, her federe devletin ve hemen hemen her sınıfın ayrı bir üniforması olması, savaş ve barış durumu vs. hallerde giyilen kıyafetlerin değişik olması, orduda çok çeşitli kıyafetlerin bulunmasına yol açıyordu. Üniformalar ve teçhizat adlı beşinci bölümde (sf. 199-235) askeri kıyafetler, savaşta elde edilen tecrübelerle göre kıyafetlerin geçirdiği değişimde dâhil olmak üzere, gayet detaylı olarak anlatılmaktadır. Ayrıca savaşta görülen ihtiyaca göre çelik miğferin ve künye levhasının icadı da bu bölümün ilgi çekici kısımlarını oluşturmaktadır. Bu bölümdeki açıklamalar ile kitabın ortasında yer alan üniforma resimlerinin birlikte kullanılmasının özellikle dönemin askeri fotoğraflarının incelenmesinde büyük kolaylık sağlayacağı şüphesizdir.

Muharip Sınıflar başlıklı altıncı bölümde (sf. 237-282); piyade, süvari ve topçu sınıflarının savaştan önceki teşkilatlarının ve silahlarının savaşta elde edilen tecrübeye göre nasıl değiştiği detayları ile anlatılmaktadır. Bu bölümde; savunma savaşının karakterine bağlı olarak makineli tüfek birliklerinin ve topçunun artan önemi ve bu birliklerdeki büyük gelişme, buna karşılık süvari sınıfının Fransız cephesinde adeta işlevsiz kalması ve hatta piyade olarak yeniden teşkilatlandırılması ilgi çekici hususlar olarak yer almaktadır. Yine hava kuvvetlerinin ayrı bir sınıf olarak teşkilatlandırılması, siper savaşlarının bir sonucu olarak düşman siperlerine akın düzenleyen hücum kıtalarının oluşturulması, hammadde ve iş gücündeki sıkıntı sonucu Almanların tank geliştirme ve üretme çabalarında İngilizlerin gerisinde kalması bu bölümde dikkati çeken noktalar arasındadır.

Bir önceki bölüme benzer şekilde, yedinci bölüm de (sf. 283-362); istihkâm, havacılık ve hava savunma, muhabere, ulaştırma, lojistik ve ikmal, ölçme, sıhhiye, veteriner ve inzibat gibi muharebe destek ve muharebe hizmet destek sınıflarının teşkilat malzeme ve kadrolarının açıklanmasına ayrılmıştır. Yine savaşın siper savaşlarına dönmesi ile birlikte istihkâm sınıfında yaşanan büyük değişim vurgulanmaktadır. Bu değişim kapsamında mayın savaşları, alev makinelerinin devreye girmesi ve kimyasal gaz kullanımı önde gelen değişikliklerdir. Yine 1916'ya kadar ulaştırma sınıfının altında olan havacılığın öneminin fak edilmesi, uçak sayısının 250'den 3970'e çıkması ve umulmadık derecede büyüyerek önem kazanması buna karşılık da uçaksavar sınıfının ortaya çıkması yine bölümünde verilen kayda değer bilgiler arasındadır. Daha önceleri ulaştırma sınıfının bünyesinde bulunan haberleşme

sınıfı da savaş esnasında telefonun yanı sıra telgraf ve telsiz haberleşmesinin de yaygınlaşması ile ayrı bir sınıf haline gelmiştir.

Sekizinci Bölümde (sf. 363-408); Alman ordusunun muharebe doktrini ve buna bağlı muharebe devamlı talimatı ele alınmaktadır. Bu bölümde öncelikle savaşın hemen öncesindeki askeri talimnamelerde yer alan doktrinler ve müteakiben de savaş sırasında elde edilen tecrübelerle göre söz konusu doktrinlerin nasıl değişim gösterdiğine ilişkin bilgiler, bugüne kadar uzanan söz konusu taktiklerin nasıl oluştuğunu anlamak açısından büyük fayda sağlamaktadır. Gözden kaçırmamak gerekir ki bu bölüm, Osmanlı Ordusu'nda görev yapan Alman general ve subayları ile Alman sistemine göre yetişmiş Osmanlı kurmaylarının hazırladıkları planların ve muharebelerin icrası esnasında verdikleri kararların hangi esaslara dayandığını anlamakta büyük fayda sağlamaktadır. Bu kapsamda bu bölümde Alman ordusunun intikal, yaklaşma yürüyüşü, taarruz, savunma, süvarinin kullanım esasları, topçu ateş desteği, ordugâh esasları ve geri bölge kuvvetlerinin kullanımı konularında detaylı bilgi sunulmaktadır. Bu bölüm sadece muharebe doktrinleri ile sınırlı kalmamakta, askerlerin günlük yaşantılarından da kesitler sunulmaktadır. Ancak bu bölümün belki de eleştirilecek tek yanı büyük oranda Fransız cephesine bağlı kalması ve siper savaşlarını esas almasıdır. Diğer cephelerle ilgili esaslar sınırlı kalmaktadır.

Dokuzuncu ve son bölümde (sf.409-414); Almanya'nın ve Alman Ordusu'nun ateşkes ve barış anlaşması sürecindeki tutumu ve icraatları ortaya konmaktadır. Ateşkes ilanı ile birlikte Hindenburg yönetimindeki Genelkurmay Başkanlığı aslında Alman Ordusu'nun yenilmediğini, politikacıların ve onları destekleyen bazı çıkar çevrelerinin ihaneti ile ateşkes antlaşmasının imzalandığı propagandasına girişirler. Bu dönemdeki ordunun en büyük rolünden biri de başta sosyalistler olmak üzere ülkede başkaldıran bütün grupları bastırması ve Almanya'nın komünist rejime geçmesini engellemesi olmuştur. Müttefiklerin hedefi ise, geçen dört yılın intikamını almak ve Alman Ordusu'nu bir daha taarruz edemeyecek şekilde sınırlamaktı. Bu amacı gerçekleştirmenin ilk adımı da genelkurmay başkanlıklarının ve harp akademileri ile diğer askeri okullarının kapatılması oldu.

Silahlar ve Teçhizat Sf. (415-446)adlı kitabın ilk ekinde, Alman ordusunda kullanılan başlıca silah, araç ve gereçlerinin resimleri ve adedi bilgileri, söz konusu malzemenin hangi ihtiyaca karşılık olarak ortaya çıktığı, envantere ne zaman girdiği ve diğer ordulardaki muadilleri ile karşılaştırılması gibi kısa açıklamalar yer almaktadır. Söz konusu malzeme büyük oranda

Osmanlı ordusu tarafından da kullanıldığı için Osmanlı ordusunun etkinliğinin araştırılması içinde kullanım imkânı da sağlamaktadır.

Kitabın araştırmacılar için belki de en önemli kısımlarından birisini de ikinci ekte yer alan Almanca-İngilizce askeri terimler sözlüğü (sf. 447-468) oluşturmaktadır. Söz konusu sözlüğün askeri arşiv belgelerini inceleyecek araştırmacılara büyük kolaylık sağlayacağı şüphesizdir.

Sonuç olarak; yazar önsözünde bu kitabın hem sıradan okuyucular için hem de tarih araştırmacıları için yazıldığını vurgulasa da, bu kitabın sıradan okuyucuya çok ilginç ve cazip geleceğini söylemek mümkün görülmemektedir. Çünkü kitapta sıradan okuyucuya ilginç gelebilecek bölümler diğer birçok kaynakta da mevcuttur. Buna karşılık, son derece detay ve teknik bilgiler içeren bölümler kolaylıkla sıkılmasına yol açacaktır. Diğer yandan, bu ayrıntılı ve teknik bilgiler, askeri tarih araştırmacısı için birçok kaynağı araştırarak bulunması gerekecek birçok bilgiyi derli toplu olarak bir arada sunması açısından önem arz etmektedir. Bu açıdan, yazarın askeri tarih araştırmaları için güzel bir kaynak kitap hazırlamış olduğu, söz konusu döneme ilişkin çalışma yapan askeri tarih araştırmacılarının mutlaka bu kitabı edinip, kütüphanelerine başvuru kaynağı olarak koymaları gerekir diye değerlendirilmektedir.

